Про відповідальність церковного слова під час війни: роздуми над зверненням Папи Лева XIV щодо війни в Україні

Віктор БЕДЬ,
єпископ Мукачівський і Карпатський Православної Церкви України
м. Ужгород, 18.06.2025 р.

✓ Перед лицем страждання – мовчання чи слово?

18 червня 2025 року у Ватикані (м. Рим, Італія), під час щотижневої Загальної аудієнції, Папа Римський Лев XIV Превост (англ. Prevost) виголосив звернення, в якому висловив співчуття з приводу триваючих війн, зокрема в Україні, Ірані, Ізраїлі та Газі. Він говорив про розпач Церкви, що «розривається від криків», закликав не звикати до війни, засудив використання високоточних систем озброєнь і повторив думки своїх попередників — Франциска та Пія XII — щодо того, що війна є поразкою людства.

Цей виступ справив емоційне враження. У ньому була присутня скорбота, пацифістський пафос, заклик до миру. Проте в ньому бракувало найголовнішого — конкретного свідчення істини, яке має виходити з вуст духовного авторитета перед лицем безсумнівного зла.

✓ Богословський критерій істини: зло потрібно називати по імені

Господь наш Ісус Христос навчає:

- *«Ваше ж слово хай буде: так – так, ні – ні. А що більше над це, то те від лукавого» (Мт. 5:37).*

З погляду християнської етики та богослов'я, у час війни, геноциду, масових вбивств, Церква не має права говорити узагальнено. Якщо згадується трагедія України, маємо назвати: Російська Федерація є агресором, а Володимир Путін — організатором і виконавцем злочину геноциду проти українського народу.

Звернення Папи Лева XIV Превоста уникає чіткого іменування джерела страждань та ініціатора й організатора російсько-української війни (2014–2025) — агресивного режиму Російської Федерації на чолі з Володимиром Путіним. У ньому відсутнє викриття безпосереднього винуватця війни. Це становить фундаментальну моральну й богословську ваду промови, яка за своєю стилістикою тяжіє до абстрактного гуманізму, але уникає євангельської пророчості та свідчення істини.

✓ Моральність і нейтралітет — речі несумісні

Християнська мораль і пастирська відповідальність не можуть бути нейтральними перед обличчям зла.

У промові 18 червня світ не почув від Римського Понтифіка слів: «Росія», «агресія», «вторгнення», «окупація», «Путін», «жертви геноциду», «масові вбивства мирного населення», «військові злочини проти людяності». Натомість прозвучали лише абстрактні формули: «війна», «зброя», «поразка», «страждання». Такий підхід, хоч і може зворушити чутливе сумління та раниме серце, не рятує правду і не є свідченням Істини.

У часи агресії та несправедливої, людиновбивчої війни — зокрема російсько-української, розв'язаної Російською Федерацією проти українського народу — відмова від її правдивої й однозначної оцінки, а також від поіменного називання її винуватців є втечею від правди й Істини. Така позиція є морально й духовно неприйнятною, особливо для тих, хто покликаний проповідувати Слово Боже та Істину.

✓ Євангельський і пророчий обов'язок Церкви — говорити правду

Церква — це не дипломатична місія. Це Тіло Христове, яке покликане бути голосом Правди у світі, що гине. Пророки не мовчали, коли царі грішили.

Апостоли не мовчали й не приховували правди, коли Ірод убивав.

І ми не можемо мовчати й не називати ката та убивцю своїм іменем, коли наш народ убивають лише за те, що ми — українці.

Використання універсальних і абстрактних фраз у зверненні Папи Лева XIV, на жаль, свідчить про надмірне тяжіння до дипломатії та прагнення не образити жодну зі сторін — можливо, навіть ката й убивцю — в надії на діалог із ними. Такий підхід веде не до пастирської правди, Слова Істини й зцілення від зла, а до компромісу з неправдою та до примноження зла — через відмову його називати, засуджувати і карати.

✓ Справедливий мир неможливий без викриття і покарання зла

Мир без справедливості — це не мир, а пауза перед новим злочином.

Мир без викриття агресора — це формалізація несправедливості.

Цитуючи Пія XII — *«З миром нічого не втрачається»,* Папа Лев XIV Превост не уточнив: який саме мир? Чи мир без правди? Без справедливості? Без відповідальності агресора? Без суду й пам'яті? Без Істини?

Бо мир без правди — це зневага до жертв. Мир без покарання зла — це капітуляція перед ним, визнання його сили та потурання його подальшому тріумфу.

- *«ненавидьте зло та туліться до доброго!» (Римлян 12:9).*

Євангельський мир — це мир з Істиною, де зло викрито, осуджено і позбавлене як права, так і можливості на подальше існування. Це — мир, у якому праведність і Істина не приносяться в жертву дипломатії.

✓ Подяка за співчуття — і заклик до ясності

Так, ми вдячні за те, що Україну було згадано.

Так, ми дякуємо за співчуття і молитви.

Але, як єпископ Христової Церкви, я не можу мовчати й не сказати:

- згадувати невинні українські жертви, не називаючи їхнього ката та убивцю, — означає зберігати мовчання там, де має звучати крик правди, викриття, покарання та Слова Істини.

Таке мовчання й недоказування — не милосердя і не Слово Істини. Це — компроміс із злом, забуття страждених і провина мовчазної співучасті.

Бо Церква, яка уникає правди, перестає бути голосом пророчим. А Церква, що боїться назвати зло — злом, втрачає силу свого свідчення.

Церква не має права підміняти Істину милозвучними формулами, якщо це шкодить стражденним і зневажає їхнє право на пам'ять, правду та життя.

Ми не маємо мовчати, коли хтось в ім'я абстрактного «миру» чи умовної дипломатії намагається стерти грань між катом, убивцею та невинною жертвою.

✓ Слово на завершення

18 червня 2025 року світ почув промову нового Папи. Але Україна не почула в ній свого захисту. Прозвучала емпатія, але не було осуду зла. Біль — але не повна правда. Це — прояв моральної кризи світового християнства, яке сьогодні, у протистоянні злу та агресору, потребує не толерантності, а пророчого очищення та Істини.

✓ *«і пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!» (Ін. 8:32)*

Церква, що мовчить про правду, втрачає силу Христа. Церква, що називає речі своїми іменами — навіть ризикуючи дипломатією та власним благополуччям, — спасає душі й народи та залишається зі Спасителем, Якому вона й покликана служити.

Джерела:

1. Біблія, або Книга Святого Письма Старого й Нового Заповіту / переклад з давньоєврейської та грецької мов митрополита Іларіона Огієнка. — Відень: Східноєвропейська гуманітарна місія, 2023. — 1408 с.
2. Pope Leo XIV. General Audience – 18 June 2025 // Bollettino Sala Stampa. Vatican.va. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2025/06/18/250618a.html (дата звернення: 18.06.2025).